

9. Мацелик Т.О. Адміністративно-правовий статус об'єднань громадян: поняття та сутність / Науковий вісник / Національний ун-т держ. податкової служби України (економіка, право). – Ірпінь, 2010. – № 2 (49).
10. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус» / А. В. Панчишин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 95-98.
11. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5-те, зі змінами. Навчальний посібник. – К.: Атіка. – 2001. – 176 с.
12. Римское право. Понятия, термины, определения / пер.: Пресняков Ю.В. ; спец. науч. ред.: Черниловский З. М. ; перевод с чешского Бартошек М. – М. : Юрид. лит., 1989. – 448 с.
13. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.

К.П. Індус

*Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В статті досліджуються питання формування та використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Проведений аналіз місцевого оподаткування в Україні до і після прийняття Податкового кодексу України.

Ключові слова: *місцеві податки, місцеві збори, місцеві бюджети, фінансові ресурси, місцеве самоврядування.*

В статье исследуются вопросы формирования и использования финансовых ресурсов местного самоуправления. Проведенный анализ местного налогообложения в Украине к и после принятия Налогового кодекса Украины.

Ключевые слова: *местные налоги, местные собрания, местные бюджеты, финансовые ресурсы, местное самоуправление.*

The questions of forming and use of financial resources of local self-government are investigated in the article. Analysis of local taxation in Ukraine to and after acceptance of the internal Revenue code of Ukraine is conducted.

Key words: *community charges, local collections, local budgets, financial resources, local self-government.*

Постановка проблеми. Місцеві податки і збори є невід'ємною частиною податкової системи держави. Сутність їх полягає в тому, що держава дбаючи про загальний розвиток суспільства, для свого функціонування повинна мати певні фінансові ресурси, які забезпечували діяльність на загальнодержавному та місцевих рівнях. Вся система фінансування виробничої і соціальної інфраструктури, комунально-побутового обслуговування населення, підготовки та перепідготовки робочої сили, здійснення заходів по благоустрою, забезпечення санітарного та екологічно чистого навколишнього середовища та ряду інших заходів, здійснюється через місцеві органи державної влади. Тому особливу увагу при здійсненні податкової реформи приділяють правовому регулюванню місцевого оподаткування, що в більшості розвинених країн є одним з основних фінансових джерел формування бюджетів місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різнібічні аспекти реформування бюджетної системи в напрямку підвищення її ефективності та приведення до стандартів європейського співтовариства досліджувалися такими вітчизняними вченими, як С. Буковинський, С. Булгакова, О. Василик, В. Опарін. Важливий внесок в теорію і практику місцевих фінансів здійснили відомі російські науковці А. Шевцов, В. Лексин, А. Бабич.

Проте, правове регулювання місцевих податків і зборів має певну специфіку, оскільки здійснюється на двох рівнях: на загальнодержавному і місцевому, що і визначило мету даної статті.

Виклад основного матеріалу. По-перше, держава визначає вичерпний перелік таких обов'язкових платежів, коло платників, об'єкти оподаткування, граничні розміри ставок, тобто встановлює основи їх справляння, надаючи повноваження органам місцевого самоврядування на введення таких податків і зборів на відповідній території. По-друге, місцеві органи влади, реалізуючи надані державою повноваження, встановлюють і детально регламентують механізми справляння окремо кожного з податків і зборів, а також уводять їх у дію. Таке положення забезпечує захист місцевих бюджетів від необґрунтованого і безмежного тиску з боку держави. Таким чином, місцеві податки і збори – це обов'язкові платежі, що встановлюються державною, регламентуються і справляються органами місцевого самоврядування і надходять до місцевого бюджету.

До грудня 2010 р. в Україні діяло 2 місцевих податки та 12 зборів, нині ж Податковим кодексом України визначено 2 місцевих податки і 3 збори (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця місцевого оподаткування в Україні до та після прийняття Податкового кодексу України

Місцеві податки і збори	
до прийняття Податкового кодексу України	після прийняття Податкового кодексу України
місцеві подати	
1) податок з реклами; 2) комунальний податок.	1) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; 2) єдиний податок.
місцеві збори (обов'язкові платежі)	
1) збір за припаркування автотранспорту; 2) ринковий збір; 3) збір за видачу ордеру на квартиру; 4) курортний збір; 5) збір за участь у бігах на іподромі; 6) збір за виграш на бігах на іподромі; 7) збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі; 8) збір за право використання місцевої символіки; 9) збір за право проведення кіно- і телезйомок; 10) збір за проведення місцевого аукціону, конкурсного розпродажу і лотерей; 11) збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг; 12) збір з власників собак	1) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; 2) збір за місця для паркування транспортних засобів; 3) туристичний збір.

Місцеві органи влади можуть вводити не всі платежі; вони зобов'язані встановити обов'язкові до сплати – податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Місцеві ради вирішують питання щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору.

При законодавчому регулюванні місцевих податків і зборів враховують низку факторів:

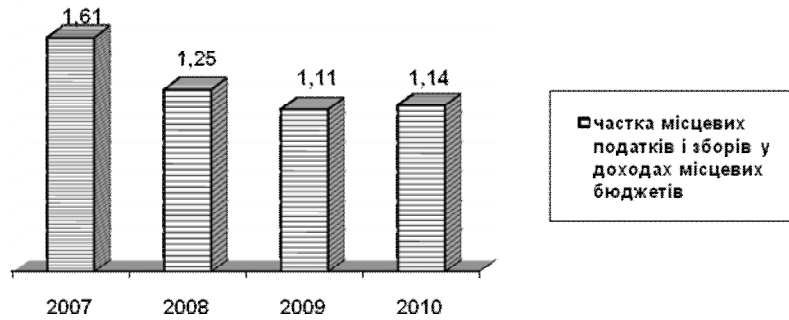
- 1) закріплення за місцевими бюджетами таких доходних джерел, що забезпечували б стабільне надходження доходів і фінансування власних повноважень місцевих органів;
- 2) поєднання інтересів держави і місцевого самоврядування, при обмеженні необґрунтованого впливу державної влади на місцеве оподаткування;
- 3) доцільність та обґрунтованість введення місцевих податків і зборів на відповідній території;
- 4) перевищення сум коштів, що надходять до бюджетів від таких податків і зборів з витратами пов'язаними з їх справлянням.

Ефективність структурних перетворень та загальний стан розвитку на місцях залежить від того, які бюджетні ресурси отримують у своє розпорядження місцеві органи державної влади та через які фінансові важелі це здійснюється. В більшості випадків місцеві органи, фактично не мають реальної самостійності, тобто не мають можливості виконувати свої повноваження. Реально місцевий податковий механізм має яскраво виражений фіскальний характер, що перебиває податковими надходженнями зростаючі витрати місцевих бюджетів.

Отже, місцеві податки і збори самостійно встановлюються органами місцевого самоуправління в межах граничних ставок, затверджених Податковим кодексом України.

Місцеві податки та збори досить різнопланове явище в податковій системі. Як правило вони не відіграють істотної ролі у формуванні місцевих бюджетів, а виступають доповненням до загальнодержавних податків (див. рис. 1).

У 2007 – 2010 рр. спостерігається тенденція до зменшення частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України. Так, найбільшою частка місцевих податків і зборів за ці роки була у 2007 р. і становила 1,61%. Вона зменшилась і у 2010 р. досягла значення – 1,14%.

(станом на 01.01)

Рис. 1. Динаміка частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України у 2007-2010 рр., %

Функціонування місцевих податків і зборів є виявом розподільчої функції місцевих фінансів в частині реалізації права фіскальної ініціативи місцевого самоврядування.

Місцеві податки і збори сьогодні в доходах місцевих бюджетів становлять 1-2%, а за чинним законодавством вони повинні відігравати значну роль у забезпеченні місцевого самоврядування власними фінансовими ресурсами. Тому одним із механізмів розширення дохідної бази місцевих бюджетів стало запровадження з 1 січня 2011 року податку на нерухоме майно з віднесенням його до місцевих податків і зборів.

Стан фіскально-платіжної дисципліни в процесі справляння місцевих податків і зборів на місцевому рівні в Україні характеризується даними табл. 2. і табл. 3.

Таблиця 2

Динаміка надходження місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України у 2007-2010 рр.

(станом на 01.01) тис.грн.

№з/п	Найменування податків і зборів	2008 р.	2009 р.	2010 р.	Відхилення	
					2009 р. від 2008 р.	2010 р. від 2009 р.
1	2	3	4	5	6	7
1.	Податок з реклами	51585,16	65354,48	50053,49	13769,32	-15300,99
2.	Комунальний податок	167557,05	172403,18	155900,49	4846,13	-16502,69
3.	Збір за припаркування автотранспорту	25227,57	32214,60	38063,59	6987,03	5848,99
4.	Ринковий збір	437372,04	495252,94	512301,58	57880,90	17048,64
5.	Збір за видачу ордера на квартиру	189,59	174,20	140,57	-15,39	-33,63
6.	Курортний збір	2088,22	2739,32	2401,25	651,10	-338,07
7.	Збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі	3,05	1,53	0,34	-1,52	-1,19
8.	Збір за право використання місцевої символіки	9,95	2,22	21302,08	-7,73	21299,86
9.	Збір за право проведення кіно- і телезімонок	16997,73	21958,25	42,41	4960,52	-21915,84
10.	Збір за право проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей	192,41	115,04	215,63	-77,37	100,59
11.	Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг	198,31	291,05	27995,16	92,74	27704,11
12.	Збір із власників собак	28202,96	29240,58	201,58	1037,62	-29039,00
	Всього місцеві податки і збори	729903,57	819960,94	808618,18	90057,37	-11342,76

Важливо, щоб за рахунок власних податкових джерел місцеві органи влади могли фінансувати переважну частину своїх потреб. У цьому разі їх залежність від рішень вищих органів влади стосовно дохідної частини місцевих бюджетів буде мінімальною.

Показники табл. 2 і табл. 3 засвідчують позитивну динаміку до зростання обсягів виконання місцевих податків і зборів. Так, в цілому за 2010 р. сума виконання склала 808618,18 тис. грн., що зумовлено надходженнями за наступними групами платежів: ринкового збору – на суму 512301,58 тис. грн., питома вага якого становить 63,36% у складі місцевих податків і зборів; комунального податку – 155900,49 тис.грн.,

питома вага якого складає 19,28 % у структурі місцевих податків і зборів; решту податків і зборів склали 140416,1 тис.грн., тобто 17,37%.

Таблиця 3

Структура місцевих податків і зборів місцевих бюджетів України у 2007-2010 рр., %

(станом на 01.01)

№з/п	Найменування податків і зборів	2008 р.	2009 р.	2010 р.	Відхилення	
					2009 р. від 2008 р.	2010 р. від 2009 р.
1	2	3	4	5	6	7
1.	Податок з реклами	7,07	7,97	6,19	0,90	-1,78
2.	Комунальний податок	22,96	21,03	19,28	-1,93	-1,75
3.	Збір за припаркування автотранспорту	3,46	3,93	4,71	0,47	0,78
4.	Ринковий збір	59,92	60,40	63,36	0,48	2,96
5.	Збір за видачу ордера на квартиру	0,03	0,02	0,02	-0,01	0,00
6.	Курортний збір	0,29	0,33	0,30	0,04	-0,03
7.	Збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
8.	Збір за право використання місцевої символіки	0,00	0,00	2,63	0,00	2,63
9.	Збір за право проведення кіно- і телезйомок	2,33	2,68	0,01	0,35	-2,67
10.	Збір за право проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей	0,03	0,01	0,03	-0,02	0,02
11.	Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг	0,03	0,04	3,46	0,01	3,42
12.	Збір із власників собак	3,86	3,57	0,02	-0,29	-3,55
	Всього місцеві податки і збори	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

На наш погляд, місцеві податки і збори в Україні повинні стати надійним інструментом регулювання економічного розвитку територій, вирішення різнопланових проблем, які там виникають, зменшення соціальної напруги. В процесі реформування місцевого оподаткування необхідно змінити ставлення до місцевих податків і зборів, не розглядати їх як другорядні податки в системі оподаткування, суттєво підняти їх значення і роль у формуванні фінансових ресурсів місцевого самоврядування. А це можливо зробити лише шляхом перегляду складу місцевих податків і зборів, віднесення до них окремих загальнодержавних податків, зокрема, податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств комунальної форми власності. У переліку місцевих податків і зборів акцент слід зробити на таких податках, які, виходячи із світового досвіду, найбільш придатні для місцевого оподаткування, а саме: податок з доходів фізичних осіб, податок на прибуток суб'єктів господарювання і податок на нерухомість. Перспективним є також місцеві екологічні й ресурсні податки, місцеві акцизи.

Серед недоліків місцевого оподаткування в Україні, які стосуються недостатньої їх кількості та незначної фіскальної ролі, слід також виділити відсутність самостійних прав органів місцевої влади й самоврядування щодо запровадження на підвідомчій території власних податків і зборів, безеквівалентний зв'язок між рівнем громадських послуг з податковими зусиллями населення, нерозвинутість податків, через які реалізується фіскально-економічна політика територіальних колективів.

Висновки. Отже, розширення функцій і повноважень органів місцевої влади й місцевого самоврядування в галузі місцевого оподаткування має чітко гармонізувати із вихідними критеріями розподілу фінансово-майнової компетенції на різних рівнях управління, відповідати в загальних рисах європейським засадам надання фіскальної ініціативи локальним територіальним утворенням, не суперечити принципам здійснення фіскально-економічної політики держави та відповідній їй структурній моделі податкової системи, еволюціонувати в динамічній єдності з поетапним адміністративно-територіальним реформуванням.

Література

1. Кучерявенко Н.П. Основы налогового права / Н.П. Кучерявенко. – Харьков: Издательство „Константа”, 1996. – 320с.
2. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О.П. Кириленко. – К.: НИОС, 2000. – 384с.
3. Черник Д.Г. Налоги в рыночной экономике / Д.Г. Черник. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 383с.
4. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: навч. посіб. / О.О. Сунцова. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.
5. Бюджетний кодекс України: від 21.06.2001 р. № 2542-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - (Офіційний сайт Верховної Ради України). - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>. - (Законодавча база).

6. Слухай С.В., Гончаренко О.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів // Фінанси України. – 2006. – №7. – с.12-20
7. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. / В.І. Кравченко. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 487с.
8. Конституція України. Затверджена ВРУ 28.06.96 IV 254/96-ВР.

УДК 332:339.747:336.225.67

М.Й. Ковач

к. е. н.,

*Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

О.О. Погоріляк

Ужгородський комерційний технікум

ДІАГНОСТИКА І МОНІТОРИНГ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ

У статті дано визначення діагностики стійкості банківської системи, розглянуто стадії кризи. Виявлені проблеми специфічних властивостей діагностики, які проявляються при антикризовому управлінні. Розглянуто основні завдання фінансового моніторингу, принципи моніторингу стійкості банківської системи.

Ключові слова: *антикризове управління, діагностика банківської системи, криза, моніторинг стійкості банківської системи.*

В статье дано определение диагностики стойкости банковской системы, рассмотрены стадии кризиса. Обнаруженные проблемы специфических свойств диагностики, которые проявляются при антикризисном управлении. Рассмотрены основные задания финансового мониторинга, принципы мониторинга стойкости банковской системы.

Ключевые слова: *антикризисное управление, диагностика банковской системы, кризис, мониторинг стойкости банковской системы.*

Determination of diagnostics of firmness of the banking system is given in the article, the stages of crisis are considered. The problems of specific properties of diagnostics found out, what show up at the anticrisis management. The basic tasks of the financial monitoring, principles of monitoring of firmness of the banking system are considered.

Key words: *anticrisis management, diagnostics of the banking system, crisis, monitoring of firmness of the banking system.*

Постановка проблеми. Однією з основних проблем, яка стоїть перед вітчизняною банківською системою в умовах фінансової кризи, є підтримка на належному рівні її фінансової стійкості, що дає змогу банкам виконувати функції із забезпечення економіки достатньою кількістю фінансових ресурсів.

Різка зміна ринкової кон'юнктури ставить під загрозу не лише прибутковість діяльності банків, але й взагалі їх функціонування. Основними причинами припинення діяльності банків є їх неспроможність нейтралізувати ризики в банківській системі, а також відповідати за своїми зобов'язаннями, що обумовлено недостатністю ресурсної бази у фінансово-кредитних установах. Будь-які потрясіння у банківській сфері призводять до паралізації платіжної системи, коливань курсу національної валюти, викликають загострення політичних обставин.

Стратегія управління системною кризою повинна бути пристосована до специфічних умов країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми формування фінансово стійкої банківської системи та системним елементам стратегічного управління нею, питанням формування антикризової системи як складової стратегічного управління фінансовою стійкістю ринку банківських послуг приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед вітчизняних науковців, які досліджують цю проблему, слід виділити наукові праці наступних авторів: В.О. Василенка, О.Д. Вовчак, М.І. Зверякова, Е.М. Короткова, С.Я. Салиги, М.В. Туленкова та ін., серед зарубіжних вчених: Р.Л. Акоффа, Е. Долана, Б. Калоффа, Дж. М. Кейнса, Д. Кліланда, М.Х. Мескона, А. Томпсона, Г.Г. Фетисова, Дж. Шонессі та інших.

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, наукові дослідження потребують подальшого розвитку.